

Den gränslösa slöjden

Eva Melldahl

Inledning

Under det tvååriga projektet *Den internationella och interkulturella hemslöjden* har fokus varit på de faktorer som styr läns hemslöjds konsulenternas arbete ur ett interkulturellt perspektiv. Det nog så viktiga och intressanta internationella arbetet har därmed fått stå åt sidan för att ge plats åt diskussioner kring den värdegrund som styr arbetet. Att diskutera frågor kring interkulturell dialog, interkulturell slöjd och nya sätt att agera för att nå nya målgrupper är en ständigt pågående process för att omvärdera det till synes givna och bryta invanda arbetsmetoder. Det är en process som måste få ta sin tid, men som måste påbörjas nu.

Nämnden för hemslöjdsfrågor (NFH) är en statlig myndighet med uppdrag att främja hemslöjd i Sverige och en viktig del av det är att stödja läns hemslöjds konsulenterna i deras arbete ute i län och regioner. Hemslöjden¹ startade vid förra sekelskiftet utifrån behovet att stärka den nationella identiteten vilket fortfarande speglar av sig på verksamheten. Eftersom det är många som har skrivit om hemslöjdens historia utifrån ett nationalistiskt perspektiv kommer det inte fördjupas i texten.

Under projektet har många av frågorna diskuterats i samtal med andra inom kulturarvssektorn och då framför allt Sveriges hembygdförbund, Sveriges museer och Statens historiska museer. Särskilt stor betydelse har många, långa och inspirerande samtal med referensgruppen varit. I den har Marita Castro² och Sepidar Husseini³ och Saadia Hussain⁴ ingått och bidragit med sina erfarenheter och klokskaper. Vid min sida har jag också haft en arbetsgrupp med representanter från konsulentkåren som har guidat mig till de frågeställningar och behov som möter konsulenterna i det dagliga arbetet ute i landet. I den gruppen har hemslöjds konsulenterna Nisse Stormlod, Hillevi Gunnarsson, Åsa Stentoft, Helena Åberg, Kerstin Eriksson och Madeleine Jansson ingått.

Under diskussionerna med arbetsgruppen har behov av en erfarenhetsbank och ett önskemål om en handbok kommit fram. Inget av det har varit möjligt att förverkliga under projekttiden men det här dokumentet är ett försök till att sammanfatta några av de stötestenar som framkommit under projekttiden, några erfarenheter från verksamma konsulenter samt ”verktyg” som kan vara användbara i det konkreta arbetet.

---

¹ I texten kommer *hemslöjden* användas som ett samlande begrepp för den ideella rörelsen, hemslöjds konsulenterna och NFH.

² Berättare och projektledare i Botkyrka kommuns Digidel kampanj och deltagare i NFH:s referensgrupp

³ Konstnär och grafisk formgivare. I sitt examensarbete diskuterar hon svenskhetens symboler

⁴ Konstnärlig ledare för den ideella organisationen *Förorten i Centrum* som arbetar med kollektiv muralkonst för att skapa plattformar för dialog och samverkan mellan människor med olika bakgrund, hemvist och identitet.

Flera konsulenter har arbetat med interkulturell slöjd genom åren, i dokumentet har tre av dem kommit till tals. Det beror inte på att deras arbete är bättre eller sämre än någon annans utan därför att det ger tre olika infallsvinklar på hur man kan tänka när det gäller målgruppsarbete och sätta avtryck i praktiken. Åsa Sten-toft i Skåne har arbetat målmedvetet med att undersöka hur man kan nå nya målgrupper, Carina Olsson i Värmland har också lång erfarenhet och har det senaste året samarbetat med Sfi. I Uppsala län har Ann-Kristin Hult och Madeleine Jansson/Pea Sjöln satsat på att nå ut till länets, samtliga åtta kommuner.

Tid av förändring

Initiativet till projektet har tillkommit i en tid då främlingsfientliga krafter höjt tonen samtidigt som befolkningens sammansättning stadigt förändras. I en tid av globalisering, internationalisering och ökad mobilitet och med ett skattefinansierat uppdrag är det naturligtvis angeläget att omforma hemslöjdskonsulenternas arbetssätt för att nå ut till en bredare målgrupp. Internet har betytt mycket för hemslöjden och slöjddandet i hemmen. Många har nu kontakt långt utanför nationernas gränser för att utnyttja erfarenheter, mönster och tekniker inom olika slöjdområden. Nya Communitys skapas utanför hemslöjdsrörelsens och konsulenternas ansvarsområden.

Det är inte längre en fråga om **vilja**, hemslöjdskonsulenternas aktiviteter och målgrupp **ska** spegla det samhälle vi lever i här och nu. Människor som lever och verkar i Sverige ska kunna ta del av de kunskaper hemslöjdsrådgivarna besitter och ska också beredas möjlighet att visa upp den slöjdtradition de har med sig.

Utgångspunkter

I mitt resonemang kring den interkulturella slöjden sätts människan i centrum och inte slöjden. Till grund för diskussionen ligger ett rättighetsperspektiv med fokus på frågor kring identitet, mänskliga rättigheter och demokrati. Det är nödvändigt att reflektera kring de normer och värderingar som ligger till grund för arbetet dvs. hur vi tänker kring ursprung och tillhörighet. Diskussionen handlar om de kollektiva berättelser som skapas i repetition, genom samlingar och samlande där hemslöjden har tolkat och omtolkat det materiella kulturarvet till en nationell, regional eller lokal tradition. Sist och inte minst handlar det om hur vi definierar och tänker kring målgrupper. Hur vi kan arbeta för att inkludera nya slöjdintresserade och utövare. Det handlar inte om var vi är födda utan att nå en ny, och bredare målgrupp.

I det konkreta arbetet bör vi ställa oss frågor som: Vilka försöker vi nå och hur? Bjuder vi in till samtal? Gör vi aktiviteter för andra eller med⁵? Var möts vi och på vilkens villkor? Vilka planerar och vem har tolkningsföreträde? Vem väljer vad som ska visas och vem får vara med? Varför är hemslöjd viktigt och vad är det vi vill nå?

Att utvecklas och förnya förutsätter en ständig dialog och ett tillåtande klimat för olikheter och nya tankar. I det konforma förändras ingenting! Vi måste se till att öppna upp för annorlunda perspektiv, åsikter och nya mötesplatser och vi måste avsätta tid och resurser för att komma vidare. En förutsättning för förändring är möten mellan människor och att de sker på lika villkor. Sist och inte minst måste vi hitta metoder, där vi inte sätter oss själva som tolkningsföreträdare för den goda smaken och den sanna berättelsen.

I nedanstående text tas frågorna upp på olika sätt och av flera personer. Några av frågeställningarna speglades också utifrån olika perspektiv på TEDx konferensen i Göteborg november 2012. Lyssna på konferensens talare www.tedxsovravagen.se⁶

Demokrati, identitet och mänskliga rättigheter

Hemslöjdens aktörer har, tillsammans med andra organisationer, varit med att, vid förra sekelskiftet, mejsla fram en nationell identitet och att genom slöjden, definiera ett geografiskt, lokalt och nationellt kulturarv. Idag är det problematiskt ur flera synvinklar, vilket kommer att diskuteras längre ned i texten. Ur ett demokratiskt perspektiv måste alla i Sverige få ta del av samhällets institutioner och i det här fallet hemslöjdskonsulenternas tjänster, tillgång till kunskaper kring tradition, material och tekniker, få möjlighet att uttrycka sig konstnärligt osv. Det är också en mänsklig rättighet att själv få formulera sin identitet och tillhörighet.

Om vi betraktar oss själva som ständigt föränderliga varelser, där identiteten omformuleras över tid i samklang med vår omgivning, blir vi varse hur komplext identitetsbegreppet är. Således bör identitet snarare ses, inte bara ur kulturell aspekt eller geografiskt ursprung, utan också utifrån socioekonomiska termer och de upplevelser under livets gång som har format oss till de vi är idag. En individ bär med sig flera identiteter snarare än en specifik och väljer själv när den ena är mer relevant än den andra.

---

⁵ Se analysverktyg längs ned i texten

⁶ TEDx är en konferensform som läggs ut på internet och på så sätt kan följas från hela världen. I Göteborg 2012, arrangerade NFH tillsammans med bla Sveriges Hembygdsförbund, Sveriges museer och Statens Historiska museer en konferens där frågor kring identitet och demokrati inom kulturarvssektorn diskuterades.

Saadia Hussain uttrycker det så här:

”Den återkommande frågan kring mitt ursprung triggas ständigt igång påminnelsen om att jag inte är självklar här. Att det finns en historia, en berättelse, ett annat hem, ett annat land jag har lämnat... ett land som snabbt förknippas med de mediala bilderna som måste förklaras och försvaras. Ett tungt lass att bära sen 7 års ålder! I sökandet efter egna hemmet, egna landet och egna svaren har jag gjort många resor, fysiska, geografiska och mentala. Ju mer jag sökt ju mer förvirrad blev jag och insett att det inte finns något äkta, renodlat, evigt, fullkomligt i mig. Jag är en hybrid, en blandning, en individ som ständigt transformeras... Jag vill inte förenkla eller bli förenklad. Jag är så mycket mer, jag är komplex, jag är svensk!

När jag blickar tillbaka på mitt yrkesval att bli konstnär, inser jag hur tacksam jag är för den naiva motiveringen som drev mig vidare. Att jag ville jobba med något jag var bra på och älskade att göra och att jag såg möjligheten att kunna vara rörlig och fri oavsett plats och situation. Jag fann mina verktyg som låter mig undersöka, ifrågasätta och ständigt upptäcka och samtidigt förnya mina föreställningar och mitt kunnande. Nu arbetar jag aktivt med att lyfta fram fler röster och grupper till att upptäcka konsten som plattform och uttrycksform för sitt undersökande, förståelse och berättande.”

Demokrati

”Att störa homogeniteten och ifrågasätta normen är ett uppdrag för alla som arbetar i kulturarvssektorn. Kulturinstitutioner kan skapa myter, utan att egentligen tänka på det. De berättar det de tror är en objektiv historia, men som i själva verket är den etablerade maktens ord om historien.”⁷

Att implementera det interkulturella tänkandet som en naturlig del i arbetet för att nå nya målgrupper, är något som tar tid och måste få ta tid och för att nå dit är det nödvändigt att avsätta resurser och utarbeta metoder. Tid och kraft måste också avsättas för att reflektera över de värderingar som styr arbetet. Till grund för all konsulentverksamhet ligger de kulturpolitiska målen vilka vi har att förhålla sig till:

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.

---

⁷ /Kennet Johansson generaldirektör, Kulturrådet - See more at: <http://www.sverigemuseer.se/pa-gang/att-stora-homogenitet-5/#sthash.4mgVXjsh.dpuf>

För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Det demokratiska perspektivet kan också uttryckas i termer av representativitet, tillgång och deltagande. Vem har tillgång till hemslöjdskonsulenterna och hemslöjdens arenor? Vem beslutar om utbud och vems historier berättas? Vem avgör vad som är god kvalitet och estetiskt tilltalande? Vem granskar vem?

Marita Castro sammanfattar sitt arbete för att öka medborgarnas delaktighet:

Äntligen sommar! Vi som lever i Sverige präglas av årstidsväxlingarna som är här, det formar oss – eller också är det vi som formar Sverige och är med och påverkar vilka vindar som ska blåsa. Att naturen är en viktig byggsten i svenskt identitetsbygge vet vi, men hur viktigt är det vi gör inomhus, t.ex. hemslöjden, för att skapa nationell identitet? Vad är det för berättelse vi väver? Vad är det för trådar vi drar i? Är nationell identitet ett ”hittepå” projekt, ett fuskbygge? Eller är det med den berättelsen som med allt berättande, att fiktionen inte utesluter att det är på riktigt, eftersom berättelser är självskapande. Skapelseberättelser liksom.

Jag vet inte, men intressant är det i alla fall och visst är det kul med hemslöjd! Vad hemslöjd nu är... äkthet verkar vara viktigt - och vad gör något till äkta? Tänker att vår föreställning om äkthet är såklart tätt sammankopplad med igenkänning. Då är frågan inte bara vad som är äkta, utan vad igenkänning är. Den gemensamma igenkänningen. Jag vill påstå att igenkänning i mångt och mycket är ett återkallande av en föreställning om det okända.

Både de som är födda i Sverige och de som kommit senare men är svenska medborgare har minst en sak gemensamt. Ingen nu levande människa har levt i det Svenska bondesamhället som det var för hundra år sedan, men vissa har en föreställning om det, en föreställning av det okända som återkallas och definieras som gällande, alltså äkta.

Som i alla bra berättelser, behöver ju allt inte vara sant, men det ska i alla fall vara sannolikt. Vi kan, alla, oavsett om vi är födda i Sverige eller ej, läsa oss till hur det med ganska stor sannolikhet var att leva i det svenska bondesamhället. Där har vi något gemensamt! Att finna det gemensamma, det som gör oss till ett ”vi” genom att hitta gemensamheten med ”dom” i stället för att använda ”dom” för att

ta reda på vilka vi inte är och därmed vilka vi är. Det är något jag arbetat med hela tiden då jag jobbat så många år i en kommun som numera kan vara stolt över att ha ett framskridet arbete, med en interkulturell strategi, som ett led i en självklar del av arbetet med delaktighet och demokrati.

Som berättare arbetar jag precis likadant, det är igenkänningen som fångar lyssnaren och skapar närhet. Själva syftet med den muntliga berättelsen är att den ska spridas från mun till mun, att varje person gör den till sin egen för att sen föra den vidare på ett trovärdigt sätt. Memorera, utveckla, föra vidare – bevara, memorera, utveckla, föra vidare – bevara o.s.v. i all oändlighet.

Det är alla medborgares rätt att kunna påverka samhället de lever i. Huvudansvaret för att försvara och utveckla demokratin ligger förstas i första hand på medborgarna själva och deras sammanslutningar. Men det kan behövas ett målinriktat arbete för att öka delaktigheten. Där har alla organisationer som arbetar skattefinansierat ett stort ansvar att aktivt arbeta med att undanröja varje hinder för delaktighet. Så, även om det t.ex. är så att vi alla kan läsa oss till hur det med ganska stor sannolikhet var att leva i svenska bondesamhället, så har de som tillhör majoritetssamhället ett försprång och bättre förutsättningar att vara delaktiga och påverka den framtida berättelsen. Om vi vill ha en berättelse som drivs framåt att föra vidare behöver vi undanröja hinder så att det sker en utveckling som banar väg för att skapar igenkänning.

Grunden för en bra berättelse är att vi har en plats, en mångfald av delaktiga aktörer och karaktärer, en eller flera utmaningar och att vi gör ett eller flera försök att övervinna utmaningarna. Men ska det bli en berättelse och inte en sekvens så är det nödvändigt att vi inte är desamma när berättelsen börjar som när den är slut. Det är förändringen, förvandlingen, som driver berättelser framåt och gör en berättelse värd att bevara och föra vidare!”

Det interkulturella samhället

Här berörs endast ytligt ett forskningsområde som ständigt omvärderas och omformuleras i en ofta känslig och laddad diskussion. Men det är bra att i det interkulturella arbetet i möjligaste mån, följa forskningen och diskussionerna i media.⁸

Från att tidigare ha talat om det mångkulturella samhället, ett samhälle där flera parallella kulturuttryck lever sida vid sida som öar, utan samverkan och kontakt med varandra talar man nu om det interkulturella samhället. I centrum står här tanken att all kultur är föränderlig och att det intressanta sker just i mötet mellan olika kulturella uttryck. *Hybridiseringar*, där kulturella uttryck och genrer lämnar

---

⁸ Se till exempel etnologen Oscar Pripps föreläsning på www.youtube.com

specifika geografiska områden och grupper för att blandas och hitta nya former, ska ses i kontrast till ett *essentialistiskt* betraktelsesätt där människans tillhörighet och identitet är något som bestäms redan vid födelseplatsen.

I Sverige bär man med sig bilden av ett land befolkat av en etniskt- homogena grupp och där svenskheten är normgivande. Risker med en sådan utgångspunkt är att den i grunden är exkluderande och förstärker känslan av ett *vi och dem*. Vad är egentligen att vara svensk? Genom att praktisera ett interkulturellt perspektiv kan hemslöjden bryta det essentialistiska synsättet.

Kollektiva berättelser

“Vetenskapsmännen säger att vi är gjorda av atomer, men en liten fågel har viskat i mitt öra att vi är gjorda av berättelser” /Eduardo Galeano

Hemslöjdens kollektiva berättelser om föremålen och människors livsförutsättningar, som vi ständigt formulerar och omformulerar bygger på föreställningar om hur det varit. Föremålen är konkreta, fysiska objekt som kan berätta om tekniker, material och estetiska uttryck men under samlandet av slöjdföremål har vi valt ut vilka som ska representera den svenska hemslöjden. Samlarens val av föremål och de värderingar som styr kriterierna för insamlandet påverkar samlingen. De människor som var med att lägga grunden för hemslöjden hade ett syfte med samlandet, dvs. att stärka den nationella och lokala identiteten och att skapa en känsla av gemenskap. När ett föremål förs in i en hemslöjdssamling och tas ur sin kontext förlorar den sin ursprungliga identitet och får en ny mening.

Resonemanget gör det relevant att fråga sig vad som har valts bort? Enligt vilka kriterier samlade man? Hur valde man ut de föremål som skulle betecknas typiska för bygden? Och hur förhåller vi oss till detta idag? Vi har skapat en kollektiv berättelse om det egna, svenska kulturarvet och den nationella identiteten som fel använt blir statisk och i värsta fall främlingsfientlig och förstärker en känsla av *vi och dem*. Därför bör vi ställa oss frågan om vilka berättelser vi bär med oss in i samtiden och vilka vi ska föra med in i framtiden. Flera forskare har intresserat sig för det, en av dem är Fredrik Svanberg⁹:

”Samlande och kollektivitet handlar om frågorna kring transformeringen av föremål och fornlämningar till ”kulturarv” knutet till särskilda grupper eller nationer och vad det innebär. Vems kulturarv? Med vilka konsekvenser? I samma ögonblick som något blir samlat som kulturarv börjar det också forma den grupp vars arv det märkts upp som. Kulturarvet blir en del av gruppens självförståelse och

---

⁹ /Fredrik Svanberg, forskningschef Statens historiska museer - See more at: <http://www.sverigemuseer.se/stafettbloggen/2011/10/fredrik-svanberg-museer-och-svart-magi/#sthash.IPZgTLL9.dpuf>

något som dess medlemmar kan spegla sig i. Det där är en del av vårt arv, av vår identitet, av vilka vi är, säger man. Men just här blir det också viktigt vad som väljs ut som kulturarv och hur det definieras. För frågan är ju inte bara vilket kulturarv vi ska förvalta utan i lika hög grad vad det som väljs ut och förvaltas kommer att göra med oss. Historiska frågor kring kulturarv måste handla om hur urval och förvaltning format oss snarare än tvärtom. Alltså inte bara vilket kulturarv svenskar, samer eller någon annan grupp "har" utan snarare vilken svenskhet, samiskhet eller motsvarande som skapats och skapas genom förvaltningen av kulturarv. I detta finns inkludering och exkludering och det är här som samlandets magi kan bli en svartkonst. Det här är mitt arv, inte ditt, så du är inte med i vår grupp. Beroende på hur kulturarvet väljs ut och struktureras och på vilken information om föremålen som betonas så kan det bli öppet eller uteslutande. Är "svenskarnas" arv bara föremål som tillverkats eller hittats i dagens geografiska Sverige? Är det denna information som ska lyftas fram? Eller är de svenska medborgarnas arv även alla dessa föremål i museerna som kommer från andra delar av världen, som liksom människorna migrerat, som har komplexa historier? Är kulturarvet egentligen rentav i första hand mänsklighetens arv snarare än mindre gruppers? Högerextrema rörelser är intresserade av kulturarv för att de förstått hur det kan användas för att utesluta. De vill dra kulturarvsbruket åt det hållet och kan också anknyta till de sidor av inne- och uteslutning som det nationella kulturarvet historiskt sett haft i många länder. Minoriteter och ursprungsfolk är intresserade av kulturarv för att de upptäckt hur majoritetssamhällen och kolonialmakter hanterat det till deras nackdel samt för att de insett dess identitetsformande betydelse. Kulturarvets primära motiv är sällan att utesluta någon men det riskerar alltid att bli en oavsiktlig bieffekt och detta oavsett om det definieras nationellt, regionalt eller gruppmissigt. Det är inte lätt att säga precis när samlande och kulturarvsskapande slår över från vit magi till svart. Men det finns strategier för att hålla magin vit. För det första kan man utgå från föremålen själva och deras egna historier. För materiella ting har inte någon gruppidentitet eller etnicitet i sig själva, det har bara människor. De har ofta använts av många personer, kan vara knutna till flera grupper och kan ha rört sig över världen och förändrats på alla möjliga sätt. I det materiella finns komplexitet, nätverk, rörelser och förändring av meningsinnehåll. Det kan man ta fasta på i informationssystem genom att se till att samma föremål kan ha flera olika sakord, vara knutet till flera platser, grupper och så vidare. Konsekvensen kan då bli ett mera rättvisande "interkulturellt arv" som visar hur grupper och identiteter går in i varandra, förändras över tid och hur man kan byta och ändra "sin" kultur snarare än att vara låst vid ett snävt definierat "arv". Människor

har fötter, inte rötter, och det går utmärkt att lyfta fram det i kulturarvet. Om man bara vill.”¹⁰

Hemslöjden i samtiden och framtiden

Varför ska vi arbeta med hemslöjd? Varför är hemslöjden viktig? Vad är så fantastiskt med slöjd? Med ett normkritiskt resonemang i ryggen är det viktigt att blicka framåt och ut mot nya målgrupper, förhållningssätt och arbetssätt. Här kommer en lista på några av hemslöjdens styrkor som säkert kan berikas med många fler faktorer.

- Hållbarhet
- Funktion
- Material- och teknikkunskap
- Välbefinnande i själva görandet
- Igenkänning, över kulturgränser
- Slöjdens språk, den tysta kunskapsöverföringen
- Estetik och funktion

Amatör och professionell

Hemslöjd utövas både professionellt och bland amatörer, som hobby. Det är inte alltid det uttalas explicit, men det har betydelse när vi väljer vilka vi vänder oss till och när vi vill nå nya målgrupper. Kanske kan följande distinktion vara användbar? När vi arbetar med professionell hemslöjd talar vi om samspelet mellan den förfinade tekniken och det väl valda materialet i första hand. Och inom amatörismen om själva görandet och med det, välbefinnandet. Kanske är det i det senare det är lättast att mötas. Men vid urval till en aktivitet är det naturligtvis viktigt att samma kriterier för en bra utställning, duktig hantverkare, välgjort föremål etc gäller för alla, oavsett ursprung.

---

¹⁰ Se också Fredrik Svanbergs föreläsning på Nordiska museet på www.youtube.com och lyssna på programmet Nya vågen om konstnären Lisa Vipolas uppmärksammade utställning Äkta sameslöjd i Luleå där hon visar föremål som liknar sameslöjd men använder andra material än de traditionella. Hon ställer frågor om identitet och om vad som är äkta. Vad får man göra? Och kan man välja att bli same?

Äkta svensk, äkta hem, äkta slöjd

Tre små ord som sammansatta till helheten svensk hemslöjd blir så hemtam, men tre ord som särskrivna och med en äkthetsstämpel blir laddade med ett starkt budskap. Det till synes så självklara måste omvärderas och omformuleras igen och igen. Vems hem talar vi om?

Så här beskriver Sepidar Husseini sina tankar kring arbetet med världskartan som ställdes ut på Jubileumsutställningen på Liljevalchs konsthall 2012:

”... Men i vår globaliserade tid är det en fälla att prata om ett statiskt hem likväl som en statisk identitet p.g.a. frivilliga och ofrivilliga förflyttningar. Folk tvingas till fosterlandsflykt och andra väljer bort sitt fosterland för att finna en nya hem och identiteter. De nya konstellationer som bildas är hybrider av olika traditioner som omskapas på nytt, igen och igen. Detta är en universell angelägenhet som påverkar såväl den som flyttar eller flyttas på som den som flyttas till. Såväl den som rör sig som den som blir rörd.

...

Att dekonstruera, omstrukturera och sy ihop kartbilden möjliggör ett tankeexperiment. Det blir ett sätt att omvärdera makt, gränser, nationell identitet och det vi kallar hem. Vilka är "vi" och vilka är "dem" om Bagdad är vår närmsta granne? Eller om Bagdad skulle ligga i Sverige? Om vi är dem och dem är vi? Rent konkret är det också så det ser ut idag med människors förflyttningar över land- och kontinentgränserna.”¹¹

Den gränslösa slöjden

För att definiera vad vi menar med kulturell mångfald i en hemslöjdscontext har följande punkter tagits fram med utgångspunkt från rapporten från Mångkulturåret 2006, *Tid för mångfald*:

- Den enskilde slöjdaren har möjlighet att definiera sig själv och sin slöjd frikopplat från etniskt och kulturellt ursprung.
- Slöjden kan ta sig många olika uttryck inom ett och samma land eller kulturområde.
- Slöjden kan skapas både i ett lokal sammanhang och samtidigt med globala influenser.

Inom hemslöjden talar vi ofta om att slöjden är universell, den återfinns i hela världen och har uppkommit ur behovet av att skapa det vi behöver, av det som finns i vår närhet. Därtill kommer en alltmer förfinad teknisk skicklighet och ett

---

¹¹ Se film med Saadia och Sepidar som diskuterar sin bild av hemslöjden. www.nfh.se

allmänmänskligt behov av att försköna. Hur vi uppfattar det senare skiljer oss åt men slöjden är förvånansvärt lika världen över.

Tankar kring hemslöjd och estetik

Sepidar Hosseini, har funderat kring hemslöjdens estetik:

”Trots att fenomenet hemslöjd i sig grundar sig på de varierade uttryck som självständigt och småskaligt utvecklats över hela världen under förindustriell tid – har den tydliga estetik som den organiserade svenska hemslöjdsrörelsen definierat som autentisk, fått mig att känna mig utanför. Många gånger har jag undrat om vi i själva verket inte menar ”smak”, när vi talar i termer som ”kvalitet”? Något som jag ofta stött på i den svenska hemslöjdsrörelsen och det hantverk och den design som sprungit ur den. Saadia Hossaini uttryckte det: ”Vems hem syftar vi på när vi säger hemslöjd?”.

Jag vet t.ex. att min mormor och min farmor i Iran höll på med hemslöjd – ett arv som via mina föräldrar fört vidare till mig trots brottet i deras livskontinuitet, när de flydde och bytte Iran mot Sverige för alltid. Genom mina föräldrar har jag fått fragment av det handarbete som var en överlevnadsfråga för de äldre generationerna i min släk. Men dessa fragment är bara avlägsna berättelser och har på samma gång blandats upp med snabba och tillfälliga nödlösningar, som kännetecknar ett mycket tillfälligt boende.

Mina föräldrar har med knappa resurser och utan varken nätverk och tillgång till det nya landets koder, skapat sig ett hem där medtagna persiska mattor (eller kopior av sådant som påminner om det de lämnade kvar i Iran) blandats upp med slit-och-släng från IKEA. Mina föräldrar hade varken tid och tillgång till vintagerundor, ärvda möbler från sina förfäder eller dyra designerprylar och trots att de kom från privilegierade omständigheter i Iran blev deras nya klasstillhörighet en annan här. De lämnade allt där borta och konstruerade på nytt här. De gjorde det snabbt för att komma i ordning och de gjorde det så länge – tills de visste vad som skulle ske härnäst. Så växte jag upp och det har präglats min smak, även om jag många gånger tog avstånd från deras (ofta oavsiktliga) estetiska ställningstaganden som barn.

Den svenska hemslöjden definierades för över hundra år sedan när Sverige industrialiserades från det bondesamhälle det var och utvecklades till en nationalstat. Med industrialisering kom modernitet – ett hot mot traditionen – som ledde till att borgarskapets kvinnor formulerade en nostalgisk bild av landsbygden och det ”romantiska” liv som pågick där. Detta för att bevara nationens kulturella arv och autencitet i tider av förändring.

På alla platser och genom alla tider har mer privilegierade grupper haft tolkningsföreträde vad gäller den goda smaken, som också har varit tätt sammankopplad med det som ansetts vara det civiliserade, moderna livet och goda beteendet. Det är inte en slump att alla de förändringar som nationsbygget genomgick också fick en konserverande effekt. Inte heller är det en slump att de privilegierade – de som tog del av modernitetens fördelar – också kände sig manade att romantisera traditionen och förse övriga medborgare med dessa nya insikter som om att det vore en vetenskap eller en universalsanning. I själva verket gjordes detta säkert många gånger med välmening.

Hemslöjden gick från den privata sfärens avsaknad av smakpoliser till en organiserad rörelse i nationens tjänst. Den estetik som definierades blev en del av den svenska identiteten – i moderna termer kan man t.o.m. kalla det en grafisk profil för den svenska nationen på en internationell scen, s.k. nation branding. Men den påverkade inte bara övriga världens blick på Sverige, utan också svenskarnas självbild. I jakten på den autentiska nationella identiteten blev dess uttryck statiska och uteslutande, och hänger med fram tills våra dagar.

Jag skulle säga att den s.k. skandinaviska designen och hantverket också genomtyrats av denna estetiska ideologi. Men nya eror och tankegångar har förstås präglats och ifrågasatt olika aspekter av det traditionella uttrycket. Modernismen har reducerat ”prålet” men behållit respekten för de ”äkta” materialen som någonting lika gudomligt som skogen självt, medan postmodernismen introducerar nya ”fulare” material. Och här är vi nu. Jag har utifrån min position som formgivare och konstnär blivit välkommen in i slöjdens sfär och därmed börjat identifiera mig mer och mer med vad den står för. Det är bara när definitionerna och de estetiska uttrycken uppdateras och expanderar med sin samtid, som nya generationer kan bära vidare den hantverksmässiga och ideologiska kunskap som genomtyr rörelsen. Det är först när den förhåller sig till de förändringar som sker i vår samtid.

Och det är väl i själva verket det som är den ursprungliga, och mer dynamiska, definitionen av begreppet hemslöjd? Att människor med vitt skilda estetiska erfarenheter och varierande hantverksmässig praktik, deltar och formar hemslöjden till vad den blir härnäst?”

Samtida slöjd

”Att nå nya målgrupper betyder inte att man måste ta bort, det betyder att man berikar det redan existerande.” /Reflektioner från referensgruppen

Samhället har förändrats sen den organiserade hemslöjden startade och de senaste åren har det skett med en rasande fart. Utbudet av aktiviteter och händelser är enormt, särskilt i storstäderna. För individen innebär det att man från att ha följt

samhällets konventioner och traditioner nu snarare försöker bryta och skapa starka identitetsmarkörer. I ett anonymt samhälle, ställs det nya krav på individen att skapa sitt ”personliga varumärke” och utåt signalera sin person, vilket i sin tur ställer nya krav på samhällets organisationer och institutioner. Det går inte längre att komma med ett färdigt koncept och tala om att så här ska det vara. Snarare handlar det om att bjuda in till ett medskapande med syftet att målgruppen ska engagera sig och samarbeta kring behoven och för att uppnå ett resultat. Det är också viktigt att visa upp resultaten, att engagemanget gjorde skillnad.

Ett exempel är när vi arbetade fram rummet *Mellan hopp och förtvivlan* till Jubileumsutställningen på Liljevalchs konsthall sommaren 2012. Här bjöd vi in en grupp slöjdare och konstnärer där erfarenheterna var spridda, men den gemensamma nämnaren var en nyfikenhet på och erfarenhet av omvärlden. Anna Åhlin, projektledare för utställningen reflekterar kring frågan om hur arbetet med det rummet skilde sig från de övriga: ”För det första var det enbart folk ”utifrån”, förutom oss själva. Vi har varit mycket mer öppna och flexibla i det här rummet, lyssnat in och tagit avstamp i det som arbetsgruppen tycker och vill göra utifrån deras erfarenheter. Konstnärerna har styrt innehållet, i de andra rummen har arbetsgruppen bestämt innehåll och sedan letat reda på slöjd som passar.

I Hopp och Förtvivlan rummet gör ju dessutom deltagarna också det som kommer att visas. Vi har ju också valt människor med olika mer ”världsliga” erfarenheter. Det var ju också viktigt för oss - att vidga våra vyer och bli ifrågasatta. ”

Tre konsulenter, tre exempel

I många län har konsulenterna genomfört och genomför projekt där flyktingar, sfi-studeranden eller invandrarföreningar är målgruppen. Men problemet med projekt är ju som alla vet, att när de har avslutats skapas ett vacuum och alla kontakter och erfarenheter rinner ut i sanden. Målet är att det interkulturella perspektivet ska följa med som en naturlig del i det dagliga arbetet och där vi inte gör skillnad på människor utifrån deras födelseort utan ser till intresse, skicklighet, kunskap och ambition. Dit har vi ännu inte nått.

För att få en bild av det som görs och en utgångspunkt för fortsatt verksamhet följer här tre hemslöjdskonsulenters egna berättelser om sitt arbete med den interkulturella slöjden, blandat med mina iakttagelser som jag gjort då jag besökt dem. Anledningen till att just dessa tre län finns representerade är att de på olika sätt har jobbat med att nå nya målgrupper och med ett interkulturellt perspektiv. Först ut är Åsa Stentofft, hemslöjdskonsulent i region Skåne, som på olika sätt har försökt nå ut till nya målgrupper.

Region Skåne: Att nå nya målgrupper

Åsa har under många år arbetat för att nå en bredare målgrupp och jag frågade henne om hennes erfarenheter.

”Om vi syns i nya sammanhang och handgripligen slöjdar för att visa att vi finns och vad vi kan erbjuda kan de som är slöjdintresserade hitta oss istället för tvärtom. Malmöfestivalen är ett bra exempel på det. Under förra årets festival fick vi kontakt med Amina Raofy och Shukria Yasini. De ville ha vår hjälp att starta broderikurser. Initiativet var deras och det är så jag önskar att det fungerade men då måste vi bli bättre på att synas och höras på nya ställen.”

Bland annat har Åsa gjort en förstudie till *Världens vävar*, med medel från NFH och med målet att öppna en vävstuga med bredare målgrupp än den som vanligen kommer till vävstugorna. I det hade hon stor hjälp av Kamla Hasso som var projektledare för ABFs integrationsprojekt i Landskrona. “Utan henne hade jag inte hittat deltagare lika lätt. Att det sedan bara var två som har visat fortsatt intresse är rätt naturligt om man tänker efter.”

En annan kontaktyta är Herrgårdens kvinnoförening i Rosengård som hon fick kontakt med via Staden Malmös hemslöjdsförening. ”Det är ny förening med främst lite yngre kvinnor som inte har några förutfattade meningar om vad som är hemslöjd. De har tillsammans ett brett kontaktnät i Malmö.” egentligen träffade Åsa en av kvinnorna i föreningen, Aisha Hushman, redan under Kelim utställningen¹² men tog aldrig kontakt med henne då. ”Det gäller att fånga tillfället i flykten men tiden räcker inte alltid till.”

Jag frågar Åsa vad som hon upplever som svårast med att nå nya målgrupper. Brist på mötesplatser, att hitta rätt tilltal och informationskanaler, hjälp med översättningen av informationen och få tiden att räcka till är några av de faktorer som Åsa nämner.

“Vi ville ha en öppen aktivitet i Karlsund ett av förortsområdena i Landskrona men hittade helt enkelt ingen plats där människor antingen passerar eller uppsöker ändå. Det är kanske förorternas dilemma, bristen på mötesplatser? Det uppsökande arbetet är tidskrävande och som regionalt arbetande tycker jag det är svårt att vara så tillgänglig som jag skulle behöva vara. Den personliga kontakten är väldigt viktig.”

För Åsa är det viktigt att jobba med den interkulturella slöjden. ”Vi konsulenter är till för alla slöjdintresserade oavsett kulturell bakgrund. Vissa grupper är svårare att nå än andra och då behövs särskilda åtgärder till att börja med. Det är

---

¹² En mobil utställning om kurdisk kelim och kurdisk historia, producerad av Etnografiska museet i samarbete med Kurdiska biblioteket. Utställningen turnerade runt om i landet och då i samarbete mellan Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund och Studieförbundet Vuxenskolan. Utställningen visades på Malmö museer under ett år 2007-2008.

också viktigt att ta tillvara den slöjdkunskap som människor haft med sig från sina hemländer, och att de får utöva och utveckla sin teknik, visa upp det de gör och även lära ut den. Så klart finns det även de som inte kan men som skulle ha nytta och glädje av att lära sig, som exempelvis Bibi Zaku och AiPing Li, de två kvinnorna som jag fick kontakt med i förstudien till *Världens vävar*.”

Tillgång på material

Jag fick följa Åsas arbete under två dagar. Bland annat åkte vi till Rosengård för att låna ut en vävstol till en Herrgårdens kvinnoförening. Intresset för vävning är stort i föreningen men tillgången på material är mycket litet och därför tar man det som finns till hands. Kelim vävs i stickgarner av varierad kvalitet vilket är synd med tanke på all den arbetstid och möda som läggs ned på de vackra textilierna. En kvinna väljer att brodera på Ikeas blå kassar. Med stora stygn formar hon färgglada kassar som kommer att säljas på hemslöjdsbutiken i Landskrona.

Lokalen får man använda gratis från bostadsbolaget men kvinnoföreningen får inget bidrag från kommunen, det blir därför svårt att få ihop pengar att köpa material. Tidigare hade man ett stort lager men i en av flera mordbränder strök materiallagret med. Åsa försöker komma på om hon har något lämpligt garn att skänka, hon får ofta garn i gåva från folk som rensar ut i sina förråd. Hon oroar sig för att det hon har inte är rätt kvalitet för att väva mattor i. Hur får man tag på rätt garnkvalitet för persiska mattor om de ska vävas i Sverige?

Vävning ett nytt intresse

Under mitt besök träffade Åsa och jag också Bibi och AiPing vars vävintresse väcktes under projektet *Världens vävar*. Bibi pratar mest, mest om sitt nyväckta intresse för vävning och om hur gärna hon vill lära sig att sätta upp en väv själv och inte vara beroende av andra. Det är svårt eftersom hon jobbar som undersköterska på heltid och är ensamstående mamma men kanske går det att ordna. Bibi vill gärna ta med en vävstol till Iran om hon åker tillbaka dit. Hon är intresserad av alla tekniker.

”Väven är en gammal teknik, den kan inte försvinna, den går inte att suddas ut. Samma mönster och färger har alltid funnits”, säger hon.

När det knackar på dörren

På lördagen satte vi oss runt ett bord, ca 12 kvinnor som så gärna vill lära sig sy Chakanee, Bus och att applicera speglar. Chakanee är en trådbunden teknik som sys i silke på stramalj eller glest linne. Bas och Chakanee är en plattsöm som an-

vänds som dekor på kläder och dukar. Jag började med att lära mig sy fast speglar, vad kan vara mer lockande? Med langettstygn syr vi i trilskande silke fast de små speglarna en efter en.

Ledare för broderidagen är Amina och Shukria som kom i kontakt med konsulenterna i Skåne under Malmöfestivalen och frågade om de kunde få lära ut sina broderitekniker. Under våren hade staden Malmös hemslöjdförening en aktivitet som de kallade *Visa mig ditt broderi!* De bjöd då in ett antal brodöser hemmahörande i Malmö men med lite olika bakgrund. Åsa tyckte det skulle vara ett utmärkt tillfälle för Amina och Shukria att prova på att visa och lära ut sitt broderi. Intresset för en fortsättning var sedan stort. Efter dagens slut funderar Åsa över vad som kan göras bättre till nästa gång och vilka erfarenheter hon dragit.

”När det gäller broderidagen undvek jag medvetet att kalla det kurs. Våra kursdeltagare kan vara ganska krävande och ha höga förväntningar på kursledarna. En prova på dag skulle därför ge ledarna en mjukstart. Före aktiviteten träffade jag Amina och Shukria och vi gick igenom vilka tekniker som de skulle lära ut och vilket material som kunde vara passande. De hade själv material till ett par av teknikerna som de haft med från Afghanistan. Till den andra letade jag fram olika bottentyg och garn som Amina provsytt innan vi beställde material till deltagarna. Vi pratade också igenom hur dagen skulle läggas upp. Mitt intryck var att deltagarna var så intresserade att de hade överseende med språkförbistring och pedagogiska brister. Till hösten ordnar vi en tvådagars kurs. Inför den har vi pratat igenom upplägget igen med erfarenheten från broderidagen i bagaget. Jag har gjort en checklista åt dem med saker som kan vara bra att tänka på som kursledare.” När det gäller deltagarna tycker Åsa att det hade varit roligt om fler av ledarnas bekantskapskrets hade kommit till dagen, hon uppmuntrade dem att sprida information om den i sitt kontaktnät men vet inte i vilken mån de gjorde det.

Jag fick ett samtal med Amina och Shukria vid broderidagens slut. De berättade att de önskar att sprida den afganska kulturen till svenskar och till ungdomar.

”Det är min dröm att lära ut till barn. Det är bra för hjärnan att koncentrera sig, alltfler ungdomar blir deprimerade av att sitta så mycket framför datorn. Jag är stolt över att få göra det jag ville, att få lära ut det afganska broderiet till andra. Det är inte bara kulturen utan också mötet och att lära känna andras kulturer”, menar Amina och Shukria.

Värmland: Att göra skillnad

Jag for vidare till Karlstad för att träffa Carina Olsson. Hon berättar att SLÖJD = GLÄDJE inte är ett projekt utan ”ett resultat av många års aktivt arbete med att använda slöjdens tysta kunskap, globala tekniker och mönster för att öka kun-

skapen om att vi kan förstå varandra utan ett gemensamt språk.” I början av juni avslutas SLÖJD=GLÄDJE med en utställning och jag besökte Karlstad för att vara med på vernissagen i regionhuset. Jag fick då möjlighet att prata med både Carina, deltagare och personal från skolan som har varit med i verksamheten.

Carina berättade om Världstickningsdagen 2012, på Kronoparkens dag, som arrangerades av Karlstads kommun och Medborgarkontoret, ”Jag valde att sätta mig på en parksoffa mitt i centrum, nära den uppbyggda scenen, inte i grupp med andra svenska föreningar och studieförbund. Snabbt fylldes min parkbänk med kvinnor som ville titta, prova eller visa hur de stickade. Nästan ingen av de drygt 50 personer som sökte kontakt med mig delade jag språket med, utan vi tog hjälp av händer, ögon och känsla för att kunna förmedla frågor eller gemensamma åsikter. När det tog stopp tillkallades någon av deras barn eller ungdomar. Medborgarkontoret tog kontakt med mig dagen efter och undrade hur vi skulle kunna samverka utifrån målgruppens stora intresse.”

Under hösten fick hon förfrågan om hon kunde delta i ett försök att göra några aktiviteter tillsammans med Medborgarkontoret, socialförvaltningen, Internationella Qvinnoföreningen (IQF) och Kronoparkens Bibliotek med inriktning på SFI-elever. En inbjudantogs fram med text på fem språk och förmedlades till lärarna. Till första träffen som Carina hade förberett kom inte någon, men eftersom hon hade erbjudit två tillfällen valde hon att fullfölja planeringen. Två lärare nappade och 26 elever från Afghanistan, Somalia, Irak, Etiopien, Thailand och Gambia kom. ”Vi tittade på slöjd ur både brukar- och tillverkningsperspektiv och vi tillverkade en gemensamhetsoro som de fick ta med till skolan. Utgångsläget var språket och att vi har mer likheter än olikheter. Görandet och den egna motivationen var drivkraften, samt biblioteks önskan att målgruppen skulle känna sig hemma hos dem.”

Eleverna ville fortsätta efter jullovet och under våren träffades man vid sex tillfällen och gjorde textiltryck, broderi och slutligen en utställning. ”Från min sida har jag varit tydlig med att det skall vara frivilligt och inget tvång”, poängterar Carina.

Målgruppen

Den här gången har Carina blivit tillfrågad om att samarbeta med Sfi men sättet att arbeta och kontakterna bygger på många års erfarenheter och samarbete med olika organisationer och institutioner. I sitt arbete försöker Carina baka in det interkulturella arbetet så att det integreras i hela verksamheten eftersom ett av de horisontella målen är internationellt och interkulturellt utbyte. ”En av hemslöjdens styrkor är den tysta kunskapsöverföringen. Att slöjdens mönster och tekniker är

globala är också en styrka och ett verktyg som vi hemslöjdskonsulenter har tillgång till och har lätt att använda oss av. Slöjden kan och bör ta sig många olika uttryck i länet och jag arbetar för att skapa lokala och globala sammanhang och på så sätt locka till nyfikenhet.”

Hantverk i språkinläring

Skolledaren på Tingvallagymnasiet, Soveig Dille, är mycket positiv. Hon menar att en förutsättning för att projektet har varit så lyckat var att det vände sig till elever på studieväg ¹³. Lärarna Ylva Gripner och Anna Bjursén har samma erfarenhet och menar att de har sett helt nya sidor och framför allt styrkor hos deltagarna under slöjdmötena. De gör ofta aktiviteter utanför klassrummet och tycker att det är bra för deltagarna att möta folk ute i olika delar av samhället. De förbereder aktiviteterna i skolan och fotar och pratar kring bilderna efteråt och på så sätt lärs nya ord in. Så har man också gjort i SLÖJD = GLÄDJE. Lärarna vill gärna fortsätta samarbetet men vill då med och planera tillsammans med Carina och eleverna från början.

Ur ett deltagarperspektiv

En av deltagarna i SLÖJD = GLÄDJE berättade att hon har broderat tidigare i Irak för nöjes skull. Sen hon kom till Sverige har hon också gjort praktik och sålt en av dukarna som hon broderade där. Genom att Carina pratade mycket hela tiden, visade bilder och instruerade tycker hon att hon lärt sig mycket svenska under slöjdmötena och sen har ju mötena diskuterats i skolan efteråt. Carina har varit generös med material och det var trevligt på mötena.

Uppsala: Att nå hela länet

Vid ett besök i Uppsala berättade AnnKristin Hult och Pea Sjöln för mig, om hur de har arbetat för att göra konsulentverksamheten känd i hela länet. Syftet var inte att nå invandrargrupper eller att arbeta mer interkulturellt men arbetssättet kan kanske tjäna som ett exempel på hur man kan ”arbeta igenom” sitt län på ett målmedvetet sätt för att nå nya målgrupper.

I samband med att den nya samverkansmodellen skulle implementeras i regionen bestämde konsulenterna i Uppsala län sig för att visa på konsulentverksamheten och öka kontaktnätet i länets åtta kommuner. Under 2011 gick konsulenter-

---

¹³ Sfi är indelat i tre studievägar beroende på hur lång deltagarnas studiebakgrund är. Här hade eleverna kort studiebakgrund eller var analfabeter och behöver därför längre tid för att lära sig svenska.

na ut med ett upprop till invånarna i de olika kommunerna att komma och visa vad de gör, för det mesta i samarbete med biblioteken. Alla de slöjdalster som visades upp har sedan nogsamt fotograferats och slöjdarnas namn och kontaktuppgifter registrerats. Tack vare projektet tycker sig konsulenterna ha fått kontakt med en stor grupp invånare som man tidigare har missat.

AnnKristin och Pea berättade att intresset har skiftat mellan de olika kommunerna. I en del har folk köat medan bara tre personer har i någon dykt upp i en annan. För att nå intresserade har man gått ut via det ordinarie utskicket Slöjd Händer, webbsidan och genom bibliotekets kanaler.

För att ge ett starkt avtryck i de olika kommunerna har man varit där under två veckor med utställningen c/o Hemslöjden. Dessa har fyllts med många olika aktiviteter som slöjdarkvällar, slöjdklubbar, föreläsningar om allt från trasmattor till lönsamheten i slöjden, etc. Resultatet har varit positivt och konsulenterna har fått nya kontakter och blivit synliga för allmänheten i hela länet. De många nya kontakterna har inte bara varit bland slöjdare utan också bland politiker, fritidshem, skolor och föreningar. Nu måste besöken följas upp med återbesök, telefonsamtal och nya aktiviteter. ”Det finns en fara med att skapa så mycket intresse och naturligtvis blir det ett omfattande arbete att följa upp.”

Interkulturellt

Som nämndes tidigare har det inte varit en uttalad ambition att nå en målgrupp med utländsk bakgrund? Utskick har gått till invandrarföreningar men det var bara i Älvkarleby som finska föreningen slöt upp mangrant och vid besöket i Bålsta kom några kvinnor som deltar i ett textilprojekt, genom Studieförbundet Vuxenskolan.

Det kan synas vara ett ypperligt tillfälle att nå ut till en bredare målgrupp och en målgrupp med utländsk bakgrund, när man gör en sådan genomarbetad aktivitet som slöjduppropet i Uppsala län. Men kanske är inte invandrarföreningar den bästa kanalen? Det krävs, som sagt tid och pengar för att göra mer riktade insatser, via personliga kontakter eller genom intresserade personer på orten och med information som översatts till flera språk.

Att balansera på en slak lina

Att diskutera den interkulturella slöjden är som att balansera på en slak lina. Å ena sidan ska vi inte göra skillnad på människor beroende på varifrån de kommer men å andra sidan når vi fortfarande en begränsad del av befolkningen och då ofta den del som bott i Sverige sen generationer tillbaka. Å ena sidan talar vi om ett inter-

kulturellt perspektiv men å andra sidan brottas vi fortfarande med begrepp som mångkultur, mångfald och integration.

Från ett politiskt korrekt resonemang till den konkreta verkligheten kan steget vara stort och det krävs mod att balansera på den slaka linan. Med ett samhällsfinansierat uppdrag har vi dock skyldighet att vara tillgängliga och synliga för den del av befolkningen, som har intresse för hemslöjd oavsett vilket som är deras ursprung. Det kan då vara nödvändigt att göra målmedvetna och uttalade insatser för människor med ursprung från andra länder. Och hur gör vi det? I de tre exemplen från Skåne, Värmland och Uppsala län är det tydligt att nya mötesplatser, att skapa ett fungerande kontaktnät och göra verksamheten synlig är centralt. På det personliga planet är engagemang, rätt tilltal, ett inbjudande arbetssätt och ett reflekterande förhållningssätt nog så viktigt och sist men inte minst, att vara beredd för det oväntade.

Andra faktorer som är svårare att påverka är brist på tid och ekonomiska resurser. De besluten ligger oftast utanför den enskilde tjänstemannens snäva marginaler. På agendan står nu att tillsammans skapa nya, konkreta erfarenheter och metoder för att utveckla det interkulturella arbetet och på så vis successivt öka kunskapen genom att samla erfarenheterna i en gemensam kunskapsbank. Till det krävs styrning på central nivå där nya projekt kan initieras och samordnas, erfarenheter dokumenteras och utvärderas samt ett nytt och bredare kontaktnät skapas.

Verktyg

Nedanstående är en samling tankar och verktyg som samlats från olika håll som kan vara utgångspunkt för arbetet där det interkulturella perspektivet genomsyrar verksamheten.

- Visa och gör det som bryter mot det invanda, det är ett sätt att synas.
- Tänk på att för att något ska vara intressant måste det upplevas angeläget och angå människor.
- Vart går människor; dit de känner sig hemma, stanna inte kvar i den invanda miljön utan se till att befinna dig på oväntade platser som är hemma för andra än dig.
- Ett sätt att nå nya målgrupper är att skapa nya samlingsplatser.
- Fånga ögonblicket och var uppmärksam på de gånger någon bankar på.
- Ta efter framgångsrika modeller inom andra kulturriktningar.
- Använd mycket tid för att förklara vad hemslöjd är i en svensk kontext.

/Fritt från samtal med referensgruppen

- Var oerhört lyhörd
- Var beredd på kaos och låt det bli det
- Folk kommer att se er som myndighetspersoner hur ni än gör
/Integrationsnätverket i Göteborg

Fredrik Svanbergs tips:

- Skaffa perspektiv på dig själv och agera normkritiskt
- Engagera människor och grupper som typiskt inte inkluderas i dina aktiviteter.
- Medveten representation: vem representeras i utställningar och pedagogik?
- Bryt standardberättelsen. Många perspektiv och människor syns inte i de traditionella historieberättelserna.
- Börja i föremålen och kulturminnena själva! De har ofta rört på sig och ”migrerat” precis som många av människorna. Stora delar av ”det svenska kulturarvet” kommer från andra delar av världen. Lyft fram det som inte passar in i det typiska. Visa på rörelse och förändring i stället för essens och ”ursprung”.
- Bemöt försök till essentialisering och homogenisering.

Analysverktyg

Som utgångspunkt för arbetet och vid planering av aktiviteter kan följande prepositioner användas:

Om: Aktiviteter om immigranternas och etniska minoriteters liv, erfarenheter och villkor, om samhällets omvandling, månkulturella miljöer etc.

För: Aktiviteter riktad mot etniska minoriteter.

Med: Aktiviteter producerade *tillsammans* med immigranter och etniska minoriteter. I vilken mån genomförs produktioner i samarbete med exempelvis referensgrupper, experter med minoritets- och immigrantbakgrund?

Av: Aktiviteter av immigranter och minoritetsmedlemmar. Vem och vilka leder, planerar, skapar och genomför produktionerna?

Hur: Hur presenteras och uttrycks aktiviteterna? Som exempelvis specifika uttryck för olika kulturer, eller som blandformer, osv?

Var: Var förmedlas och presenteras aktiviteterna? Som exempelvis ordinarie verksamhet eller som projekt, på huvudarenorna eller på mindre och särskilda arenor?

Nämnden för hemslöjdsfrågor
Box 4006
102 61 Stockholm
www.nfh.se